

Nr 179

Utlåtande i anledning av riksdagens revisorers framställning angående förvaltningen av vissa kungl. slott, m. m., i vad avser driften av affärsrörelserna vid Drottningholms slott och Gripsholms slott samt förvaltningen av Drottningholms kungsgård, jämte motioner.

(1:a avd.)

I skrivelse av den 27 mars 1969 har riksdagens revisorer hemställt att riksdagen måtte

1. tillkalla sakkunniga för utredning av frågan om i vilken utsträckning förvaltningen av de kungliga slotten allmänt sett är underkastad statlig insyn samt i vilken mån de nuvarande dispositionsreglerna kan anses tidsanpassade och ändamålsenliga,

2. uttala sig i spörsmålet huruvida Drottningholms kungsgård i kontrollhänseende är underordnad vederbörande statliga revisionsorgan,

3. föranstalta om utredning av fråga om den fortsatta driften av affärsrörelserna vid Drottningholms slott och vid Gripsholms slott,

4. föranstalta om utredning av frågan om lämpligheten av att förvaltningen av Drottningholms kungsgård för framtiden överförs till domänverket.

Framställningen har hänvisats till konstitutionsutskottet såvitt avser hemställan under 1 och 2 och till statsutskottet såvitt avser hemställan under 3 och 4.

I de likalydande motionerna I: 1061 av herr Yngve Nilsson m. fl. och II: 1224 av herr Holmberg m. fl. har hemställts att riksdagen måtte avslå den av riksdagens revisorer i skrivelse av den 27 mars gjorda hemställan om tillsättande av tre utredningar och ett riksdagens uttalande angående förvaltning m. m. av de kungliga slotten och Drottningholms kungsgård.

Motionerna har hänvisats till konstitutions- och statsutskotten enligt samma fördelning som beträffande revisorernas framställning.

Riksdagens revisorers framställning bygger på två inom revisorernas kansli år 1968 upprättade granskningspromemorior nr 5 och 7 vari redovisats resultatet av en på revisorernas uppdrag företagen granskning av förvaltningen av vissa kungl. slott respektive Drottningholms kungsgård.

Remissyttranden har av revisorerna inhämtats från bl. a. riksmarskalks-
ämbetet, statskontoret, riksrevisionsverket, lantbruksstyrelsen och domän-
styrelsen.

Beträffande trädgårds- och jordbruksdriften vid Drottningholms slott och vid Gripsholms slott anför i granskningspromemoria nr 5 bl. a. följande.

Den vid Drottningholms slott bedrivna trädgårdsrörelsen har under flera år lämnat betydande underskott. Underskottens storlek har inte kunnat preciseras då det bokföringssystem som tillämpas inte ger underlag för exakt beräkning.

Trädgårdsdriften föreslås bli föremål för ingående analys under förslagsvis ett år varefter ställning bör tas till frågan om vilka åtgärder som kan vidtas för att undvika fortsatta förluster.

Vid Gripsholms slott förekommer handelsträdgårdsrörelse i förening med ett mindre jordbruk. I granskningspromemorian görs gällande att båda rörelserna sannolikt går med inte obetydlig förlust. Ej heller här är det emellertid möjligt att med stöd av bokföringen fastställa förlustens storlek. Det föreslås att hela verksamheten underkastas översyn av särskilda sakkunniga.

Bokföringen vid nämnda rörelser bör uppläggas på ett sådant sätt, att företagsekonomiska bedömanden i fortsättningen blir möjliga.

Riksmarskalksämbetet framhåller att Drottningholms trädgård samt Gripsholms trädgård och jordbruk är mycket svårbedömbara från ekonomisk synpunkt, eftersom tillgänglig arbetskraft och maskinpark används också i parkvärden. Koncentration och förenkling av rörelserna kommer att fortlöpande följas upp med den sakkunniga hjälp som ämbetet anser nödvändig för ett ställningstagande.

Riksrevisionsverket anser det inte lämpligt att nu vidta åtgärder för att införa ett nytt bokföringssystem. Övergång till ett generellt ADB-redovisningssystem för statsmyndigheterna förbereds och slotten kommer, såvitt ämbetsverket kan bedöma, att under något av de närmaste åren inordnas i detta system och anslutas till statskontorets fondbyrå, vilket möjliggör en detaljerad kostnadsredovisning.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker att en analys görs av trädgårdsdriften vid Drottningholms slott och att trädgårds- och jordbruksrörelsen vid Gripsholms slott närmare prövas av sakkunniga. Det bör i samband därmed klarläggas vilka konsekvenser ett eventuellt nedläggande av trädgårdsrörelsen kommer att få för skötseln av park och fastigheter.

Revisorerna finner det angeläget att de ifrågavarande rörelsegrenarna snart blir föremål för en förutsättningslös utredning genom särskild expertis. Utredningsarbetet synes med fördel kunna anförtros vederbörande lantbruksnämnder, vilka till sitt förfogande har för ändamålet sakkunnig personal.

Beträffande Drottningholms kungsgårds förvaltning påpekas i granskningspromemoria nr 7 bl. a. att det ekonomiska utbytet av jordbruksdriften varit otillfredsställande och att administrationskostnaderna ökat kraftigt under senare år, trots att någon stegring av kungsgårdens produktivitet inte kunnat förmärkas. Det framhålls också att avgifterna för vissa av ståthållarämbetet upplåtna arrenden synes låga.

Lämpligheten av att Drottningholms kungsgårds förvaltning även i fortsättningen omhänderhas av ståthållarämbetet ifrågasätts. Denna gård är den enda av de nuvarande kungsgårdarna som administrativt inte har underordnats domänverket. Åtskilliga skäl talar för att ekonomiska fördelar skulle stå att vinna, om Drottningholms kungsgård överfördes till domänverket och därmed fortlöpande fick tillgång till den sakkunskap i fråga om förvaltningen av jordbruks- och skogsbruksegendomar som finns representerad inom nämnda verk. Promemorian utmynnar i ett förslag om att ifrågasärande spörsmål förutsättningslöst utreds genom särskilda sakkunniga.

Riksmarskalksämberet anser sig beträffande kungsgårdens förvaltning ej ha anledning att ingå på detaljer utan nöjer sig med att konstatera att jordbruket trots de för näringen brydsamma konjunkturerna lämnat god avkastning. Ytterligare rationaliseringar bör emellertid enligt ämbetets mening prövas och ämbetet avser att följa de förslag i sådan riktning som kan komma att framläggas.

Ämbetet motsätter sig förslaget att administrativt inordna kungsgården under domänverket och vill att gårdens förvaltning skall kvarligga under ämbetet. Som skäl åberopas kungsgårdens läge i den känsliga drottningholmsmiljön samt den omständigheten att kungsgården utför tjänster av olika slag åt Drottningholms slott och park. Ämbetet är av den bestämda uppfattningen att någon berättigad anmärkning inte kan riktas mot det sätt på vilket kungsgården hittills förvaltats.

Statskontoret har inte något att invända mot granskningspromemorians förslag att frågan om kungsgårdens administrativa inordnande under domänstyrelsen utreds genom särskilda sakkunniga. Ämbetsverket erinrar om att mer än tjugo år förflutit sedan riksdagen beslöt att Drottningholms kungsgård till skillnad från övriga kungsgårdar *tills vidare* skulle kvarbli under riksmarskalksämberet. Statskontoret anser det med hänsyn härtill lämpligt att ifrågasärande problem nu tas upp till ny prövning.

Riksrevisionsverket har i likhet med statskontoret intet att erinra mot att spörsmålet om kungsgårdens framtida förvaltning prövas av särskilda sakkunniga.

Lantbruksstyrelsen erinrar om att kungsgårdens nettointäkter enbart av hyror och arrenden under budgetåret 1967/68 uppgick till 46 557 kr. och jämför detta belopp med den avgift på 11 723 kr. som riksmarskalksämberet samma budgetår erlade till statsverket för dispositionsrätten till hela kungsgården. Ämbetsverket finner att beräkningen av sistnämnda avgift —

3 procent på det bokförda fastighetsvärdet — är helt orimlig i dagens penningvärde.

Ämbetsverket anser att den ständigt fortgående ökningen av kungsgårdens kontanta tillgångar inte bör fortsätta och finner det heller inte lämpligt att ifrågavarande medel förvaltas av riksmarskalksämbetet. Ämbetsverket förordar att frågan om kungsgårdens inordnande under domänstyrelsen utreds genom särskilda sakkunniga.

Domänverket har i ärendet infordrat yttranden från vederbörande distriktschef, revirförvaltare och domänintendent. Med stöd bl. a. av dessa yttranden tillstyrker domänverket att en utredning verkställs om Drottningholms kungsgårds överflyttande till domänverket. Enligt ämbetsverkets mening bör skogen efter en sådan omorganisation kunna skötas rationellare och ge bättre ekonomisk avkastning. Inägorna bör vidare kunna utnyttjas effektivare om de används som sidoarrenden till närliggande kronoegendomar. Slutligen bör enligt domänverkets uppfattning administrationen kunna förbilligas avsevärt, om skogsbruk, jordbruk och fastighetsförvaltning från-tas riksmarskalksämbetet och inordnas under domänverkets mera omfattande verksamhet.

Revisorerna anser att starka skäl talar för lämpligheten av att frågan om ett överförande av Drottningholms kungsgårds förvaltning till domänverket snarast blir föremål för en förutsättningslös utredning. Denna uppfattning delas av samtliga remissmyndigheter med undantag av riksmarskalksämbetet. Därest ett administrativt inordnande av kungsgården under domänverket kommer till stånd, skulle enligt revisorernas mening huvuddelen av de i granskningspromemorian och remissyttrandena berörda administrativa och ekonomiska problemen automatiskt lösas.

Utskottet. Beträffande frågan om affärsrörelserna vid Drottningholms slott och Gripsholms slott bör givetvis kostnaderna för parkvården beaktas vid bedömningen av det ekonomiska resultatet. Med hänsyn till det stora antalet besökare vid slotten bör vården av park- och trädgårdsanläggningar inte eftersättas. Ett klarläggande av kostnadsförhållanden och kostnads-samband är dock angeläget och kan ge underlag för rationaliseringar. Utan att ta ställning till organisationsformerna på längre sikt förutsätter utskottet att riksmarskalksämbetet i samråd med lantbruksstyrelsen och riksrevisionsverket fortlöpande undersöker vilka åtgärder som kan erfordras för att åstadkomma önskvärda rationaliseringar.

Revisorernas förslag om en utredning om förvaltningen av Drottningholms kungsgård stöds av samtliga remissinstanser utom riksmarskalksämbetet.

De villkor som gäller beträffande förvaltningen av kungsgården fastställdes för mer än 20 år sedan i samband med att övriga kungsgårdar underställdes domänverket. Även om som domänverket anfört inga särskilt

tungt vägande invändningar kan riktas mot den nuvarande förvaltningen finns det enligt utskottets mening anledning till en prövning huruvida en ändring av förvaltningen eller förvaltningsbestämmelserna kan anses påkallad.

Vid en sådan prövning bör beaktas de behov av tjänster för skötsel av trädgård och park som kan föreligga. Den speciella miljön kring slottet, parken, teatern och övriga byggnader kan också kräva särskilda hänsyn. Enligt utskottets mening bör det ankomma på Kungl. Maj:t att föranställa om en prövning huruvida ändring beträffande förvaltningen av Drottningholms kungsgård är påkallad och att vidtaga eller föreslå de åtgärder som därav kan föranledas. En sådan prövning kan även avse den av revisorerna upptagna frågan om i vilken mån de nuvarande dispositionsreglerna kan anses tidsanpassade och ändamålsenliga.

Vad utskottet sålunda i anledning av riksdagens revisorers framställning och motionerna anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av riksdagens revisorers framställning, såvitt nu är i fråga, samt motionerna I: 1061 och II: 1224 i motsvarande delar som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande

1. frågan om den fortsatta driften av affärsrörelserna vid Drottningholms slott och vid Gripsholms slott,
2. frågan om lämpligheten av att förvaltningen av Drottningholms kungsgård för framtiden överförs till domänverket.

Stockholm den 9 december 1969

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Birger Andersson (s), Rikard Svensson (s), Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp), fru Wallentheim (s), herrar Bertil Petersson (s), Bengt Gustavsson (s), Bengtson (cp), Nyman (fp), Hjorth (s), Kaijser (m), Björk (s), Wallmark (m) och Wirtén (fp) saml

från a n d r a kammaren: herrar Bohman (m), Karlsson i Olofström (s), Mellqvist (s), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Lindholm (s), Johansson i Norrköping (s), Enskog (fp), Nilsson i Tvärålund (cp), Gustafsson i Uddevalla (s), Gustavsson i Ängelholm (s), Mundebo (fp), Petersson i Gäddvik (m), Sjönell (cp), fru Gradin (s) och herr Elmstedt (cp).